

■ **Sturm László: Hagyományok met-
széspontján. Források, műfaji klisék és
elbeszélismódok Krúdy Gyula egy re-
génysorozatában. Anonymus, 2000.
158 oldal, 1400 Ft**

A magyar olvasónak és az irodalmi szakembernek időről időre szembe-
sülnie kell egy igen különös ténnyel:
van a huszadik századi magyar epi-
kának egy olyan óriása, Krúdy Gyu-
la, akinek munkássága könyvei és
művei számát tekintve is elképesztő
méretű, és lenyűgöző az a belső,
poétikai gazdagsága is, amely az
újabb s újabb olvasónak, s persze a
kutatónak mindig más-más arcát kí-
nálja. A Krúdy-szakirodalom könyv-
tárnyi, mégis az mondható, hogy az
író prózája általában, s bizonyos mű-
vei konkrétan koránt sincsenek meg-
nyugtatóan és átfogó módon feltár-
va. Bizonyos mértékig magyarázható
ez azzal is, hogy a róla írt művek
(bármely műfajban) szerzőire (első-
sorban a hagyományos irodalomtör-
ténét képviselőire) ez a fantaszikus
életmű úgy terhelődött rá, hogy sú-
lyától nem tudtak szabadulni; a
Krúdy-szakirodalom tekintélyes ré-
szében a Krúdy-életmű más szavak-
kal történő „visszamondataival” talál-
kozhatunk. Noha Krúdy műveinek
szeretete, nagybecsülése és ugyan-
akkor a valóságos elemzéshez feltét-
lenül szükséges távolságtartás egyál-
talan nem zárja ki egymást. Az utó-
bi húsz évben, különösen az iroda-
lomelmélet hazai megerősödésével
párhuzamosan idősebb és fiatalabb
kutatók komoly eredményeket tud-
nak immár felmutatni Krúdy epiká-
jának vizsgálatában is. Mindezzel
nem akarom azt állítani, sőt, hogy a
hagyományos filológiai, pláne élet-
rajzi megközelítés ne lehetne fontos,
akár Krúdy életművével kapcsolat-
ban is. Már csak azért is, mert ez is
hiányzik: nincs egy mindenre kiter-
jedő (tehát az életet és a műveket
egyszerre áttekintő, tőlem akár ne-
vezhetjük úgy is: pozitivistá), részle-
tes nagy biográfiánk az íróról. S vaj-
ha lenne az 1960-as, majd az 1980-as
évek életműsorozatai után egy olyan
Krúdy-életműkiadásunk is, melyben
végre minden műve megjelenhetne, s
nem kellene a különféle edíciókat
forgatni, összehasonlítani.

Sturm László könyve (felépítésé-
ből, szerkezetéből ítélve: tudomá-
nyos fokozat elnyerésére készült
disszertáció) Krúdy életművének
egy olyan szeletére és korszakára

Anekdota, történet és vidéke II.

hívja föl a figyelmet, mely még a tu-
dományos kutatás számára is vi-
szonylag felderítetlen terep. Az
1920-as évekről van szó, amikor is –
ez köztudott a Krúdyval foglalkozók
számára – a korábbi szindhados kor-
szakhoz képest erőteljes változásokat
érezkelhetünk az író műveiben, kü-
lönösen a 20-as évek második felétől.
Nincs itt tér ezt részletezni, összegző-
en annyi jegyezhető meg: a Krúdy-
irodalom ezt a korszakot nevezi az
író szatirikus-ironikus és tárgyias-
metaforikus törekvései kiteljesedésé-
nek. A hangsúly, azaz a változás mi-
benléte, a tárgyias jellegű kísérlete-
ken van. A kísérlet szót itt és most
kezeljük óvatosan: Krúdynam való-
ban vannak kísérletei is, melyek nem
feltétlenül vezettek kiemelkedő mű-
vekhez (Sturm László főleg ezek kö-
zül válogat elemzésében), de ekkor
születnek olyan remekművek is,
mint a posztumuszként megjelenő
Rezeda Kázmér szép élete, aztán a *Vala-
kút elvisz az ördög*, a *Boldogult úrfi-
koromban*, a *Purgatórium* a regények kö-
zül, vagy a novellákból szemelgetve:
Utolsó szivar az Arabs szürkénél és pár-
darabja *A hírlapíró és a halál*, *A has
ezerégyéjszakájára*, *Isten veletek, ti boldog
Vendégek!*, *A pincér álma*, *Villásregge-
li*; és folytathatnám. Közös ismerte-
tőjelük, hogy – metaforikusan fogal-
mazva – eltűnik belőlük a korábban
annyira megszokott és Krúdyval
azonosított stílusjegye (ami persze ko-
rántsem csak stílus kérdés, sőt, sok-
kal inkább ismeretelméleti és ontoló-
giai súlyú), tehát eltűnt vagy leg-
alábbis szerepe erősen lefokozódott
a „mint” szónak, azaz a hasonlítás-

nak. A külső stílusban ez kopárabb
nyelvhasználatot jelent, látszólag
erősebb tényközlő jelleget kölcsönöz
a művek szövegvilágának, mintha a
megnevezés konkrétsága fontosabb
lenne Krúdy számára e korszakban
(a probléma persze sokkal bonyolul-
tabb; csak utalok például a *Boldogult
úrfikoromban* című regényben az ön-
azonosság hiányát hangsúlyozó pasz-
szusokra: „Az igazi nevemet már ré-
gen elfelejtettem...”, mondja a „szer-
kesztő”, miután „spitznáméjairól”,
álneveiről érkezett).

Sturm e korszak különös sorsú, el-
feleltet vagy alig elemzett műveire
hívja fel a figyelmet, szinte pozitívista
módon tárja fel keletkezésük körül-
ményeit, hogy aztán, az egyes alkotá-
sok elemzéséből a Krúdy-életműre
általános érvényű következtetéseket
vonjon le. Azt kell mondanom, hogy
a könyv, bár helyenként nem köny-
nyű olvasmány, egészében mégis
üdítő. Manapság az irodalmárok egy
szöveg megközelítését kétféleképpen
gondolják el, ráadásul e kettőt mint
egymást kizárót tételezik fel. Olvas-
hatunk kitűnő, irodalomelméletileg
iskolázott tanulmányokat, melyek a
szöveg belső rendszerét kiválóan fej-
tik fel, csak épp azt nem tudhatjuk
meg belőlük, hogy a mű mikor szü-
letett. S fordítva, eszmeiséget, ideoló-
giát s hasonló fogalmakat felvonulta-
zó írásokat, melyeknek szinte szavuk
sincs („Nem találunk szavakat”) egy
epikai mű szerteágazó poétikai rend-
szeréről. Sturm László könyve olva-
satomban azonban más: komplex
elemző eljárást alkalmaz, melyben a
filológia, a posztstrukturalizmus, a

befogadásesztétika és a prózapoétika
egyes elemeit együttesen használja
fel az éppen adott mű leírásában és
értelmezésében. A disszertáció-műfaj
jellegéből következik, hogy ezt kissé
iskolásan teszi, s ezért a könyv felépí-
tése kissé rigorózus, s bizonyos fokig
ismétlő is. Ez azonban igen csekély
dolog ahhoz képest, hogy Krúdynam
eddig valóban homályban húzódó
műveire világít rá igen nagy alapos-
sággal. Pedig nincs könnyű dolga: a
kiválasztott művek rengeteg filológi-
ai, s főleg poétikai-műfaji problémát
vetnek fel. Ezek közül Sturm főleg a
művek *tényszerűségére*, műfaji besoro-
lási lehetőségeikre, valamint a narra-
tív eljárások világképi jelentőségére
koncentrál. Fel kell sorolnom a mű-
veket ahhoz, hogy értsük, valójában
miről is van szó. Négy szöveget ele-
mez a szerző részletesebben: a *Prima-
donnát*, a *Budapest vőlegényét*, az *A ti-
szaszlári Solymosi Esztert* s végül a *Kos-
suth fiát* (az előzmények között érinti
az *Ady Endre éjszakáit*, a *Bródy- és a
Rózsa Sándor*-művet is). Sturm, Bori
Imre nyomán, e szövegeket *tényre-
gényként* kezeli, amit indokolhat
ugyan az alkotásoknak az a jegye,
hogy mind valóságosan élt szerep-
lőkről szól, akik köré saját történetük
szövi Krúdy, valamint az is, hogy
– ahogy ezt kiváló filológiai fejtegeté-
sekben Sturm bizonyítja – minde-
gyikben létező források alapján dol-
gozott az író. Krúdy azonban meg-
lehetősen nagyvonalúan bánik a té-
nyekkel ahhoz, hogy valóban ilyen
típusú műveknek láthassuk műveit, s
ezt Sturm szóhasználatának bizony-
talansága is sejteti: a *tényregény*, a *do-
kumentumregény*, *riportregény* fogalma-
kat szinonimaként értelmezi, s ez
legalábbis kétséges. Magam megkoc-
káztatnám, hogy nem is olyan fontos
ez a fajta műfaji megkülönböztetés az
író pályáján, már csak azért sem,
mert tudjuk, Krúdy, ahogy mondani
szokás, igen gyakran dolgozott „ho-
zott anyagból”; figuráit sokszor vette
saját életéből-élményeiből. Igaz per-
sze, hogy itt pontosan felismerhető-
ek, míg legtöbb művében nem azo-
nosíthatók ilyen egyértelműen. Ta-
lán ha a mindenkor nehezen meg-
határozható szerzői intenciók felől
közelítanánk az alkotásokhoz, körvo-
nalazottabb képet kaphatnánk. Ta-
lán Krúdy az „igaz történet” tradí-
cióját próbálta valamilyen okból felele-
veníteni, de erre már nem találta
megfelelőnek a 20-as években példá-
ul a keretes elbeszélés formáját. Mű-
veiben annyira visszazorult már ko-
rábban is a történet, a cselekmény, s
felerősödtek a relativizáló, a bi-
zonytalan, többféle értelmezést kíná-
ló narratív eljárások, hogy a történet
valószerűségét, igaz voltát elvileg
művön kívüli referenciák által vélte
megalapozhatónak: ismert emberek
ismert története, élete, ráadásul is-
mert szövegek felhasználásával
(mintegy megelőlegezve a posztmo-
dern idézettechnikáját). Sturm is ér-
zékeli e problémát, sőt, ha jól értem,
van olyan értelmezői ajánlata is,
hogy Krúdyt ne csak Mikszáth, tehát
az elődök felől, hanem egyszersmind

az „utódok” szemszögéből is vizsgál-
juk. S joggal; Krúdy nemcsak betel-
jesít, majd szétfeszít egy epikai tradí-
ciót, hanem teremti egy újat is, ami
valóban az utódok felől érthető csak
meg igazán. E problémához még az
tehető hozzá, hogy Krúdy e művei-
ben formai tradíciókra is hivatkozik:
a meseforma (*Prima donna*), a betyár-
történet (*Rózsa Sándor*), az önéletírás
(*Budapest vőlegénye*), s talán némi
megszorítással a detektívtörténet is
idesorolható (*Solymosi Eszter*). Mind-
egyikben több-kevesebb megszorítás-
sal a könnyedehebb irodalmi műfajok-
ból is merít tehát. Mindennek első-
sorban világképi okai lehettek, de
nem tagadhatunk el némely lehetsé-
ges önéletrajzi magyarázatot sem: az
anyagi gondok, melyek többek közt
19-es szereplése következményei vol-
tak, vihették olyan irányba, hogy a
lektőr formáknak engedményeket
tett nagyobb olvasói érdeklődésre
számítva. Erre utalhat az is: a kor-
szakban előfordult, hogy szinte pár-
huzamosan „futottak” regényei foly-
tatásokban a napilapokban. A meg-
valósult művek ugyanakkor arról ta-
núsodnak, hogy ha a legnagyobb
Krúdy-regényekkel nem veteke-
hetnek is, de narrációs technikájuk,
szerkezetük s a belőlük kibontható
világkép mélyen azonos a többi, na-
gyobb sikert elérő alkotásával. Sturm
elemzései tökéletesen bizonyítják ezt,
s ezzel azt is megerősítik, hogy
Krúdy pályáján a változásoknak, a
formai változatoknak ugyan nagy a
jelentősége, de legalább ekkora az is-
métlődése is. Meggyőző az is, ahogy
a műveket *regényként* értelmezi, s fel-
vázolja a műfajon belül Krúdy által
teremtett változatokat, pedig a *Buda-
pest vőlegénye* és a *Kossuth fia* igen
nagy filológiai és textológiai kétsége-
ket is megidéz. Ahogy ma ismerjük
őket, egyiket sem a szerző véglegesít-
tette. Am ebbe a hatalmas életműbe
ez is „belefér”, s nem zárható ki az
sem, hogy a szerzőség mint intertex-
tuális és ontológiai probléma egyálta-
lán nem áll távol ezen alkotásoktól
sem. Krúdy nézőpontokat keverő, az
anekdotikus szerkesztést mint a dol-
gok egymás mellett élését sugalló
narrációs eljárásai, az ebből követke-
ző értékszerkezeti bizonytalanságo-
kat felvillantó világképe, melyben
szinte nem található viszonyítási, biz-
tos pont, olyan epikusnak mutatják
őt, akinek életműve szinte kimeríthe-
tetlen. Sturm László könyve éppen
erre világít rá, a gazdagságra, a sok-
színűsége – és arra az eleveniségre,
melyet novellái, regényei olvasása al-
kalmával érezhetünk. A történet-
mondás nehézségeinek érzéki és
ugyanakkor intellektuális problémái-
ra. Az elmúlt évek kortárs magyar
prózája is azt tanúsítja: a Krúdy fel-
használta és teremtette hagyomány
megkerülhetetlen. Ha nem tudjuk,
akkor is minduntalan öbelé és műve-
ibe botlunk.

Dr. Nagy P. L.